

**Toets plan Natuurbegraafplaats
Hoogengraven aan het KGO-beleid van de
provincie Overijssel**

1

INLEIDING

1.1 Aanleiding

Stichting Heidehof heeft in het Ommerbos een stuk bos gekocht met de intentie een natuurbegraafplaats te realiseren, waarbij de huidige landschaps- en natuurwaarden worden verbeterd en duurzaam beheer wordt geborgd. Ten behoeve van de realisatie van deze natuurbegraafplaats is een inrichtings- en beheerplan opgesteld.

In dit voorliggende rapport wordt het plan getoetst aan de 'Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving' (KGO), zoals opgenomen in de Omgevingsvisie en –verordening van de provincie Overijssel.

2

KWALITEITSIMPULS GROENE OMGEVING

2.1 Provinciaal KGO-beleid

2.1.1 KGO in Omgevingsvisie

Op 12 april 2017 hebben Provinciale Staten de Omgevingsvisie Overijssel 2017 'Beken kleur' vastgesteld. De Omgevingsvisie Overijssel betreft een integrale visie voor de gehele provincie waarin ruimtelijke aspecten naar voren komen. Door de Omgevingsvisie is het eerdere detailkader, zoals o.a. 'Rood voor Rood', 'Rood voor Groen' en 'Nieuwe landgoederen' vervallen en is er een nieuw document opgesteld: de 'Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving' (KGO). De KGO gaat er vanuit dat er ruimte is voor grootschalige uitbreidingen en nieuwe functies in het buitengebied, uitsluitend indien hier sociaal economische en/of maatschappelijke redenen voor zijn en er is aangetoond dat het verlies aan ecologische en/of landschappelijke waarden in voldoende mate wordt gecompenseerd door investeringen ter versterking van de ruimtelijke kwaliteit in de omgeving. Twee principes zijn leidend;

- Elke ontwikkeling dient bij te dragen aan een versterking van de ruimtelijke kwaliteit;
- De ontwikkelingsruimte die men krijgt dient in evenwicht te zijn met investeringen in de ruimtelijke kwaliteit.

Deze afweging laat zich vatten in een balans zoals op onderstaande afbeelding getoond.

Afbeelding 1: Weegschaal KGO-ontwikkeling

Uitgangspunt is dat plannen ontwikkelingsruimte krijgen als deze passen binnen het generieke beleid en de ontwikkelingsperspectieven van de provincie. Ze dienen te worden uitgewerkt conform de gebiedskenmerken. Voorwaarde daarbij is dat de geboden ontwikkelingsruimte in evenwicht is met de te leveren kwaliteitsprestaties. Bij elke ontwikkeling hoort een basisinspanning in de vorm van een goede ruimtelijke inpassing zoals situering van gebouwen en erfbeplanting. Voor het bepalen van de hoogte van aanvullende kwaliteitsprestaties wordt het plan getoetst aan de hand van de volgende drie variabelen:

- Is de ontwikkeling gebiedseigen of gebiedsvreemd?
- Wat is de schaal van de ontwikkeling en de impact op de omgeving?
- Dient het initiatief een eigen belang of ook maatschappelijke belangen?

2.1.2 Waar kunnen extra kwaliteitsinvesteringen uit bestaan?

Voor nieuwvestiging en grootschalige uitbreidingen van functies wordt een meer gebiedsgerichte benadering gevraagd met substantiële investeringen in de ruimtelijke kwaliteit buiten de eigen locatie. Die kwaliteitsinvesteringen kunnen ook bestaan uit prestaties die niet direct in geld zijn uit te drukken, zoals maatschappelijke waarde, belevingswaarde en/of toegankelijkheid. Dit laat zich vertalen in een aantal voorbeelden van KGO-investeringen:

Kwaliteitsinvesteringen in de omgeving

- Landschap (patronen, elementen, reliëf, etc.).
- Cultuurhistorie en archeologie (behoud, herstel).
- Natuur en bos.
- Recreatie kwaliteitsverbetering.
- Waterdoelstellingen – kwaliteit – kwantiteit.
- Sanering landschapsontsierende opstallen/functies.
- Investeringen voor beheer op langere termijn.

Afbeelding 2: Opsomming kwaliteitsinvesteringen

2.1.3 KGO in Omgevingsverordening

Op 12 april 2017 hebben Provinciale Staten de Omgevingsverordening Overijssel 2017 'Beken kleur' vastgesteld. De KGO-regeling is vastgelegd in de provinciale verordening (artikel 2.1.6) en luidt als volgt:

Artikel 2.1.6 Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving

Lid

1

Bestemmingsplannen voor de Groene Omgeving kunnen – met in achtneming van het bepaalde in artikel 2.1.3 en artikel 2.1.4 en het bepaalde in artikel 2.1.5 – voorzien in nieuwvestiging en grootschalige uitbreidingen van bestaande functies in de Groene Omgeving, uitsluitend indien hier sociaal-economische en/of maatschappelijke redenen voor zijn én er is aangetoond dat het verlies aan ecologische en/of landschappelijke waarden in voldoende mate wordt gecompenseerd door investeringen ter versterking van ruimtelijke kwaliteit in de omgeving.

Lid 2

Lid 1 is niet van toepassing op de bedrijfsontwikkeling en nieuwvestiging van agrarische bedrijven en op zelfstandige opstelling van zonnepanelen.

Lid 3

In aanvulling op het gestelde onder 1 geldt voor nieuwe ontwikkelingen die plaatsvinden op gronden die vallen binnen het ontwikkelingsperspectief Ondernemen met Natuur en Water en die niet zijn aangeduid als Natuurnetwerk Nederland (NNN, voorheen EHS), geldt de voorwaarde dat de compensatie door investeringen ter versterking van ruimtelijke kwaliteit in de omgeving gericht dienen te zijn op de versterking van de kwaliteit van natuur, water en landschap.

Ruimtelijke kwaliteit is in de omgevingsverordening als volgt gedefinieerd: *het resultaat van menselijk handelen en natuurlijke processen dat de ruimte geschikt maakt en houdt voor wat voor mens, plant en dier belangrijk is.*

3

TOEPASSING KGO

3.1 Toepassen Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving

De eerste stap is het onderzoeken en onderbouwen van de relevante sociaal-economische en/of maatschappelijke redenen om het plan voor de natuurbegraafplaats planologisch mogelijk te maken. De volgende stap is het beoordelen van een eventueel verlies dan wel winst aan ecologische en/of landschappelijke waarden en in welke mate dit wordt gecompenseerd door investeringen ter versterking van ruimtelijke kwaliteit in de omgeving. Deze stappen laten zich samen vatten in de volgende vraagstellingen:

- Is de ontwikkeling gebiedseigen of gebiedsvreemd?
- Wat is de schaal van de ontwikkeling en de impact op de omgeving?
- Dient het initiatief een eigen belang of ook maatschappelijke belangen?

3.2 Sociaal-economische en/of maatschappelijke redenen

De voorgenomen ontwikkeling betreft de realisatie van een natuurbegraafplaats in het Ommerbos. Dit plan bevat meerdere maatschappelijke belangen.

Vanuit de samenleving bestaat behoefte om dicht bij de natuur te komen en te verduurzamen. Zo ook is er maatschappelijke behoefte aan natuurbegraafplaatsen. Hoewel natuurbegraven een relatief kleine markt bedient, neemt de maatschappelijke vraag naar het natuurlijk begraven toe. Verbinding met natuur, natuurbeleving, troost door de natuur, eeuwig durende grafrechten, ontzorgen van nabestaanden, wederopstanding motieven, kinderen op (verre afstand), geen graf onderhoudt, financieel ondersteunen van een stukje natuur en bij leven een grafrecht vast leggen zijn veel voorkomende argumenten om te kiezen voor een natuurbegraafplaats.

De ontwikkeling tot een natuurbegraafplaats maakt het ook mogelijk dat het deels voormalige productiebos kan worden omgevormd naar een kwalitatief hoogwaardiger bos met een meerwaarde voor landschap en natuur. Tevens wordt het plangebied openbaar toegankelijk gesteld.

3.3 Is de ontwikkeling gebiedseigen of gebiedsvreemd?

Het realiseren van een natuurbegraafplaats in dit deel van het Ommerbos betreft in beginsel een gebiedsvreemde functie. Van oorsprong komen er geen begraafplaatsen in dergelijke bosgebieden voor.

Anderzijds zorgt de realisatie van een natuurbegraafplaats er voor dat de gebiedseigen kenmerken van het plangebied kwalitatief worden hersteld en versterkt. Het plangebied bestond vroeger uit heidegronden. In de periode na 1980 raakten deze gronden bebost. Enkele delen zullen voor de bosbouw zijn aangeplant, maar een groot deel van deze bebossing lijkt een gevolg van een verandering in het beheer van de gronden. De realisatie van een natuurbegraafplaats maakt het mogelijk dat het bos/de natuur kwalitatief wordt verbeterd. Zo wordt bijvoorbeeld Amerikaanse vogelkers verwijderd en wordt op enkele plekken heide teruggebracht. Hiermee worden gebiedseigen kenmerken van het plangebied versterkt.

3.4 Wat is de schaal van de ontwikkeling en de impact op de omgeving?

Het plangebied heeft een omvang van circa 25 hectare en bestaat momenteel uit bos. Binnen het plangebied worden circa 286 graven per hectare gerealiseerd. Gemiddeld wordt uitgegaan van 50 uitvaarten per jaar, wat een gemiddelde van 1 uitvaart per week betekent. Dit betreft dus gemiddeld 1 x per week een rouwstoet van gemiddeld circa 25 auto's, waarvoor een parkeerplaats van 35 plekken (halfverharding) wordt aangelegd. Daarnaast zal de natuurbegraafplaats dagelijks door enkele bezoekers bezocht worden.

De natuurbegraafplaats wordt ontsloten via de Middenweg. Dit betreft een goede, overzichtelijke ontsluiting, die dit extra verkeer aankan. Binnen het plangebied wordt een ontvangst- en beheergebouw (met overwegend natuurlijke materialen) van maximaal 250 m² gerealiseerd.

In en direct om het plangebied liggen geen erven van derden. De realisatie van de natuurbegraafplaats gaat samen met de kwalitatieve verbetering van het bosgebied. Met dit plan wordt ook het beheer op de lange termijn geborgd.

De voorgenomen ontwikkeling heeft daarmee impact op de omgeving, maar de schaal en impact zijn relatief beperkt.

3.5 Dient het initiatief een eigen belang of maatschappelijke belangen?

Het plan voor een natuurbegraafplaats dient maatschappelijke belangen. Er is maatschappelijk behoefte om op deze wijze begraven te worden. Daarnaast worden met dit plan de landschappelijke en natuurlijke waarden van het gebied verhoogd en wordt duurzaam beheer gegarandeerd. De realisatie van de natuurbegraafplaats maakt het ook mogelijk dat het gebied openbaar toegankelijk wordt gesteld.

Naast een maatschappelijk belang, betreft de realisatie een particulier initiatief, die ook een eigen belang dient.

3.6 Conclusie

Aangezien het natuurbegraven in beginsel een gebiedsvreemde functie betreft, het natuurbegraven een impact heeft op de omgeving (die weliswaar relatief beperkt is) en omdat het initiatief ook een eigen belang dient, dienen er naast investeringen in een goede landschappelijke inpassing (de basisinspanning), ook extra investeringen in ruimtelijke kwaliteit plaats te vinden. Deze investeringen dienen in balans te zijn met de voorgenomen ontwikkeling.

Aangezien de natuurbegraafplaats wordt gerealiseerd op gronden met de bestemming 'Natuur' is als uitgangspunt gesteld dat investeringen in ruimtelijke kwaliteit ook hoofdzakelijk in landschap, natuur en (natuur)recreatie moeten plaatsvinden. Dit kunnen investeringen in het plangebied zijn, maar ook investeringen buiten het plangebied. Als het investeringen buiten het plangebied betreffen, dan moeten ze bijdragen aan de provinciale ambities en doelen voor realisering van een samenhangend, robuust en kwalitatief hoogwaardig natuurnetwerk op provincieniveau.

Als uitgangspunt is genomen dat per 250 graven, 0,5 hectare agrarische grond wordt afgewaardeerd naar gronden met de bestemming 'bos/natuur'. Ook kunnen gronden die reeds de bestemming 'bos/natuur' hebben ter beschikking gesteld worden voor de realisatie van provinciale ambities en doelen voor realisering van een samenhangend, robuust en kwalitatief hoogwaardig natuurnetwerk op provincieniveau. Hiervoor is als uitgangspunt genomen dat per 250 graven, 5 hectare grond met reeds de bestemming 'bos/natuur' beschikbaar gesteld moet worden.

Daarnaast kunnen ook andere investeringen ten behoeve van hoofdzakelijk landschap, natuur en (natuur)recreatie worden gedaan, als deze in verhouding staan. Hiervoor is als uitgangspunt genomen dat de afwaardering van 1 hectare agrarische grond, naar 'bos/natuur', op een waarde is gezet van € 50.000,-

Het plangebied voor de natuurbegraafplaats is circa 25 hectare groot, waarvan 22,9 hectare beschikbaar is voor graven. Dit betekent in totaal maximaal 6549 graven. Dit betekent dat moet worden geïnvesteerd in de afwaardering van circa 13 hectare gronden met een agrarische bestemming, naar de bestemming 'bos/natuur', of bijvoorbeeld in andere maatregelen (van een enigszins vergelijkbare financiële grootte). Dit betreft daarmee een forse totaalinvestering in ruimtelijke kwaliteit.

4

KGO-INVESTERINGEN

4.1 Inleiding

Buiten het plangebied vinden extra investeringen in ruimtelijke kwaliteit plaats. In dit hoofdstuk worden deze investeringen toegelicht.

4.2 Kwaliteitsinvesteringen binnen plangebied

Naast een goede landschappelijke inpassing van de natuurbegraafplaats, zoals de inpassing van het nieuwe ontvangstgebouw en de parkeerplaatsen, vinden extra kwaliteitsinvesteringen binnen het plangebied plaats:

- Openheid wordt teruggebracht;
- Prunus wordt bestreden;
- Er worden poelen gemaakt en verbeterd;
- Zandduinen worden vrijgezet voor warmteminnende reptielen en amfibieën;
- De eeuwenoude Hessenweg (zuidelijke grens plangebied) wordt benadrukt door het aanplanten van een beukenlaan;
- Wissels richting foerageergebied van de das worden vrijgehouden;
- Jeneverbes wordt vrijgezet;
- Er wordt ruimte gemaakt voor pioniersbegroeiing zoals heide;
- Er wordt ruimte gemaakt voor korstmossen zoals rendiermossen;
- Het dichtgroeien van een monocultuur wordt tegengegaan;
- Er komt daardoor meer ruimte voor loofbomen;
- De troep wordt opgeruimd;
- Het wordt open gemaakt voor wandelaars (was dichtgegroeid) en het plangebied wordt openbaar toegankelijk gemaakt.

Afbeelding 3: Diverse kwaliteitsinvesteringen in plangebied

De eenmalige investeringen in ruimtelijke kwaliteit zijn geraamd op € 106.872,- inclusief btw. De beheerkosten gedurende de eerste 10 jaar zijn geraamd op € 43.451,- inclusief btw. De totale investeringen in ruimtelijke kwaliteit binnen het plangebied zijn daarmee geraamd op € 150.323,-.

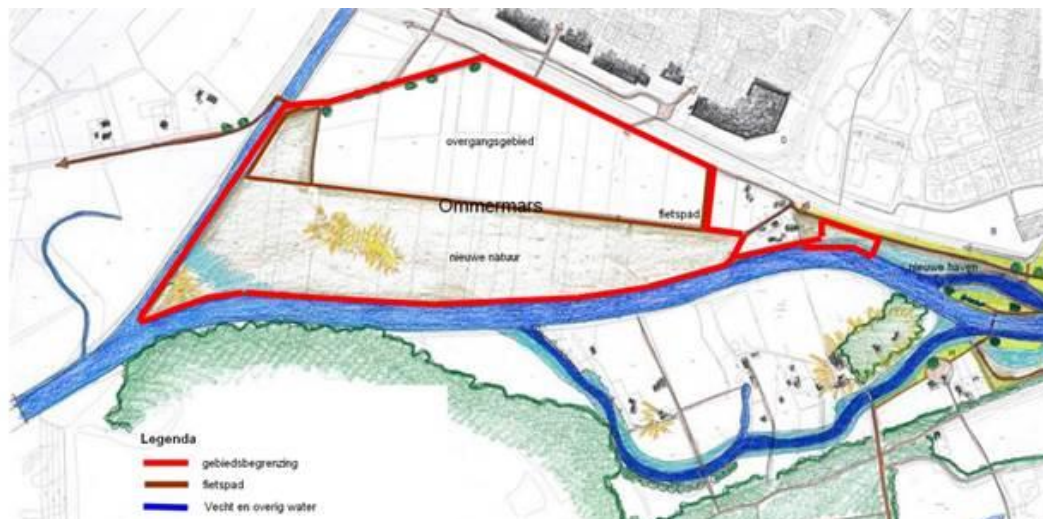
4.3 Kunstwerk in gebied

Samen met het Plaatselijke Belang Arrien is gezocht naar een kwaliteitsimpuls waarbij positieve elementen in de buurt herkend worden. Twee suggesties werden voorgesteld: (1) aanleg nieuw wandelpad door het gebied, en (2) een kunstwerk langs de N36. De gemeente heeft een voorkeur voor een herkenbaar kunstwerk. De buurt is op zoek naar een kunstwerk gelijkwaardig aan het 'kalf' op de brink in Arrien. De kosten van dit kunstwerk worden geraamd op € 4.500,-.

4.4 Realisatie nieuwe natuur en beschikbaar stellen bestaande natuur Ommermars

Het plangebied Ommermars is circa 25 hectare groot. De helft van het plangebied is formeel omgevormd naar nieuwe natuur. De andere helft is nog agrarisch in gebruik, maar hier ligt ook een natuuropgave. Hier geldt dan ook het provinciale ontwikkelingsperspectief 'Zone Ondernemen met Natuur en Water'. Stichting Heidehof wil deze gronden nu in eigendom verwerven en afwaarderen (van agrarisch naar natuur). Het gebied sluit aan op bestaand natuurgebied en de maatschappelijke meerwaarde, doordat het uiteindelijk ook wordt ingericht als uitloopgebied, is groot. De realisatie van nieuwe natuur sluit aan bij de

natuurdoelstellingen van Stichting Heidehof. Stichting Heidehof is al bijna 20 jaar een gecertificeerde natuurbeheerder, en kan dit plan zelf (in samenwerking met andere belanghebbenden) ontwikkelen en beheren.

Afbeelding 4: Plangebied Ommermars

De afwaardering van ca 8 hectare nieuwe natuur, en het beschikbaar stellen aan het project Ommermars, geldt als KGO-investering in verband met de realisatie van Natuurbegraafplaats Hoogengraven. Hierbij geldt tegelijkertijd een relatief klein deel als benodigde NNN-compensatie. Deze relatief beperkte NNN-compensatie is noodzakelijk omdat er parkeerplaatsen en een ontvangst-/beheergebouw in NNN-gebied worden gerealiseerd.

Daarnaast wordt circa 12,5 hectare bestaande natuur beschikbaar gesteld betreffende Ommermars.

4.5 Kwaliteitsinvesteringen in balans met ontwikkeling

Het plangebied voor de natuurbegraafplaats is circa 25 hectare groot, waarvan 22,9 hectare beschikbaar is voor graven. Dit betekent in totaal maximaal 6549 graven. Dit betekent dat moet worden geïnvesteerd in de afwaardering van circa 13 hectare gronden met een agrarische bestemming, naar de bestemming 'bos/natuur', of bijvoorbeeld in andere maatregelen (van een enigszins vergelijkbare financiële grootte).

Met het voorliggende plan wordt circa 8 hectare nieuwe natuur toegevoegd. Er wordt circa 12,5 hectare bestaande natuur beschikbaar gesteld, wat gelijk staat aan ongeveer 2,5 hectare nieuwe natuur. Daarnaast zijn de totale extra investeringen in ruimtelijke kwaliteit binnen het plangebied van de natuurbegraafplaats geraamd op € 150.323,- en wordt er een kunstwerk buiten het plangebied gerealiseerd welke is geraamd op € 4.500,-. Deze investeringen staan meer dan gelijk aan de resterende om te vormen 2,5 hectare (van 'agrarisch' naar 'natuur').

5

CONCLUSIE

5.1 Plan voldoet aan KGO-beleid

Aangezien het natuurbegraven in beginsel een gebiedsvreemde functie betreft, het natuurbegraven een impact heeft op de omgeving (die weliswaar relatief beperkt is) en omdat het initiatief ook een eigen belang dient, dienen er buiten het plangebied extra investeringen in ruimtelijke kwaliteit plaats te vinden.

Stichting Heidehof investeert buiten het plangebied in:

- De afwaardering van circa 8 hectare agrarische grond naar de bestemming 'natuur' binnen het plangebied Ommermars, en het beschikbaar stellen van deze gronden aan het project Ommermars.
- Het beschikbaar stellen van circa 12,5 hectare bestaande natuur aan het project Ommermars;
- Extra investeringen in ruimtelijke kwaliteit binnen het plangebied van de natuurbegraafplaats van circa € 150.323,-;
- project kunstwerk plaatselijk belang, welke is geraamd op € 4.500,-.

Het totaal aan investeringen is hiermee ruim voldoende, en hoger dan de voorgenomen ontwikkeling vanuit KGO-beleid en regelgeving vereist.